Kunnanhallituksen kannanotto Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelumuutossuunnitelmiin Sonkajärvellä

Kunnanhallitus 26.10.2026 § 205
397/00.04.01/2026

Kunnanhallitus yksimielisesti päätti käsitellä ylimääräisenä asiana Kunnanhallituksen kannanoton Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelumuutossuunnitelmista Sonkajärvellä.

Päätös

Kunnanhallitus:
Kunnanhallituksen kannanotto Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelumuutossuunnitelmiin Sonkajärvellä

Pohjois-Savon palveluverkon muutosten yhteisvaikutukset on arvioitava ennen päätöksentekoa

Sonkajärven kunnanhallitus ilmaisee vakavan huolensa Pohjois-Savon hyvinvointialueen suunnittelemista palveluverkon muutoksista.

Sonkajärven sosiaali- ja terveysasemaa aiotaan osa-aikaistaa, ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja vähentää ja Iisalmen päivystyksen toimintaa supistaa. Lisäksi Iisalmen psykiatrinen osasto muuttuu kuntoutuspainotteiseksi, akuuttia psykiatrista osastohoitoa keskitetään Kuopioon ja sähköhoidot lopetetaan Iisalmessa.

Kyse ei ole toisistaan erillisistä muutoksista. Ne kohdistuvat samoihin asukkaisiin ja samaan palveluketjuun. Perusterveydenhuollon heikentäminen lisää painetta päivystykseen ja erikoissairaanhoitoon. Hoivapaikkojen vähentäminen kasvattaa kotihoidon, omaisten ja sairaalapalvelujen kuormitusta. Päivystyksen ja psykiatrisen akuuttihoidon keskittäminen pidentää matkoja ja lisää paineita Kuopion palveluihin.

Kokonaisuutta ei voida arvioida tarkastelemalla yhtä toimipistettä, potilasryhmää tai kustannusriviä kerrallaan.

Sonkajärven sosiaali- ja terveysaseman osa-aikaistamista on perusteltu sillä, että toiminta muistuttaa jo nykyisin osa-aikaista asemaa, lääkäreitä on vaikea rekrytoida eikä asemalla ole kuvantamista tai osastopalveluja.

Tämä kuvaa nykytilaa. Se ei osoita, että osa-aikaistaminen parantaisi palvelujen saatavuutta, hoidon jatkuvuutta tai kustannusvaikuttavuutta.

Rekrytointivaikeuksiin ei voi vedota palvelujen supistamisen perusteena. Rekrytointivaikeus kertoo tarpeesta ratkaista henkilöstön saatavuus, työnjako ja toimintamallit. Nykytilan puutteista ei pidä tehdä uutta tavoitetasoa.

Miten muutokset toteuttavat strategiaa?

Pohjois-Savon hyvinvointialueen strategiassa luvataan vahvistaa ennaltaehkäiseviä palveluja ja peruspalveluja, parantaa palvelujen saatavuutta ja hoidon jatkuvuutta sekä tuottaa usein tarvittavat palvelut lähellä asukkaita. Strategiassa KYSin keskitettyjen erityistason palvelujen palvelupisteiksi määritellään Iisalmi, Kuopio ja Varkaus. Strategia korostaa

lisäksi tietoon perustuvaa, avointa ja taloudellisesti kestävää päätöksentekoa sekä yhteistyötä kuntien kanssa.

Miten Sonkajärven terveysaseman osa-aikaistaminen, hoivapaikkojen vähentäminen sekä Iisalmen päivystyksen, psykiatrisen akuuttihoidon ja sähköhoitojen keskittäminen vahvistavat peruspalveluja tai kolmen aluekeskuksen mallia?

Kun useita Iisalmen erityistason toimintoja siirretään tai kavennetaan samanaikaisesti, on arvioitava myös niiden yhteisvaikutus Iisalmen asemaan pohjoisen alueen palvelukeskuksena.

Lainsäädäntö edellyttää todellista yhdenvertaisuutta

Suomen perustuslain 6 § turvaa yhdenvertaisuuden. Perustuslain 19 § velvoittaa julkisen vallan turvaamaan riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistämään väestön terveyttä. Perustuslain 22 § edellyttää perus- ja ihmisoikeuksien turvaamista.

Perustuslaki ei takaa tiettyä palvelupistettä jokaiseen kuntaan. Palvelujen riittävyyden ja yhdenvertaisuuden on kuitenkin toteuduttava käytännössä.

Palvelu ei ole tosiasiallisesti saavutettava, jos ikääntynyt, psyykkisesti sairastunut, toimintakyvyltään heikentynyt tai autoton ihminen ei pääse palveluun kohtuudella. Sama palvelumalli ei tuota samaa lopputulosta Kuopiossa ja Sonkajärven tai Sukevan reuna-alueilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 §:n lähtökohtana on, että palvelut toteutetaan väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita, ellei keskittäminen ole perusteltua palvelujen laadun ja saatavuuden turvaamiseksi.

Keskittäminen ei saa olla tavoite itsessään. Hyvinvointialueen on osoitettava, että se parantaa laatua tai saatavuutta myös niiden ihmisten kannalta, joiden matka palveluihin pitenee.

Perusterveydenhuoltoa ja ikääntyneiden palveluja on vahvistettava

Sonkajärven sairastavuus on ollut pitkään selvästi maan keskiarvoa korkeampaa. Myös ikääntyneiden osuus väestöstä on keskiarvoa korkeampi.

Juuri tällaisella alueella tarvitaan vahvaa perusterveydenhuoltoa. Kun perustason palvelut toimivat, niin sairaudet havaitaan ajoissa, pitkäaikaissairauksia seurataan ja toimintakykyä tuetaan. Kun ne eivät toimi, niin hoidon tarve siirtyy päivystykseen, ensihoitoon ja erikoissairaanhoitoon.

Sama koskee ikääntyneiden hoivaa. Kotihoito on hyvä ratkaisu silloin, kun ihminen pystyy asumaan kotona turvallisesti ja saa tarvitsemaansa apua. Se ei korvaa ympärivuorokautista hoivaa silloin, kun ihminen tarvitsee jatkuvaa hoitoa, valvontaa tai turvaa.

Ennen hoivapaikkojen vähentämistä on selvitettävä kuinka paljon paikkoja tarvitaan, minne sonkajärveläiset sijoitetaan ja miten muutos vaikuttaa

kotihoitoon, päivystykseen, sairaalahoitoon, omaisiin ja läheisten vierailumatkoihin.

Psykiatristen potilaiden asema on selvitettävä

Iisalmen psykiatrinen osasto muutetaan kuntoutuspainotteiseksi osastoksi. Paikkamäärä vähenee 18:sta 15:een, henkilöstöä siirtyy Kuopioon ja akuutti psykiatrinen osastohoito keskittyy aiempaa vahvemmin KYSin Lainesairaalaan. Samalla sähköhoidot lopetetaan Iisalmessa ja siirretään Kuopioon. Hyvinvointialue on perustellut muutosta kuntoutuksen selkeyttämisellä, potilasturvallisuudella ja psykiatristen osastopaikkojen lisäämisellä koko hyvinvointialueella.

Kuntoutuspainotteisen osaston säilyminen Iisalmessa on tärkeää. Samalla on kuitenkin arvioitava, mitä akuuttihoidon keskittäminen merkitsee Ylä-Savon psykiatrisille potilaille.

Psykiatrisessa hoidossa oikea-aikaisuus ja hoidon jatkuvuus ovat ratkaisevia. Pitkä matka voi vaikeuttaa hoitoon pääsyä sekä läheisten osallistumista hoitoon ja turvallisen kotiutumisen tukemiseen. Erityisesti vakavasti sairastuneiden kohdalla viiveiden ja katkosten seuraukset voivat olla merkittäviä.

Sähköhoito on ollut osa Iisalmen psykiatrista hoitoa. Sen siirtäminen Kuopioon edellyttää arviota hoidon saavutettavuudesta ja siitä, kuinka toistuvat hoitomatkat järjestetään.

Lisäksi tarvitaan vastaus laajempaan kysymykseen: vaikuttaako sähköhoitojen lopettaminen anestesialääkärin työpanokseen ja sitä kautta Iisalmen toimenpideyksikön tai muiden erikoissairaanhoidon toimintojen tulevaisuuteen?

Julkisuudessa hyvinvointialueen edustaja on todennut, ettei hän voi ottaa kantaa sähköhoitojen lopettamisen vaikutuksiin muiden toimintojen osalta. Juuri siksi vaikutus on selvitettävä ennen muutoksen toteuttamista.

Talouden ja muutosten yhteys on avattava

Pohjois-Savon hyvinvointialueella oli vuoden 2025 tilinpäätöksen jälkeen noin 123 miljoonaa euroa kattamatonta alijäämää. Hyvinvointialue hakee alijäämän kattamiseen lisäaikaa vuoden 2029 loppuun saakka ja toteuttaa tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmaa, johon kuuluu rakenteellisia uudistuksia, kustannusten kasvun hillintää ja toiminnan tehostamista.

Samanaikaisesti valmistellaan poikkeuksellisen monia palvelurakenteen muutoksia. Useiden muutosten yhteydessä on kuitenkin korostettu, ettei kyse ole säästöistä vaan toiminnan kehittämisestä, resurssien tarkoituksenmukaisesta kohdentamisesta tai saatavuuden turvaamisesta.

Päätöksenteon läpinäkyvyyden kannalta tässä nousee esiin olennainen kysymys: Jos muutosten taustalla eivät ole säästöt, miten ne liittyvät hyvinvointialueen talouden tasapainottamiseen ja mikä on niiden yhteinen strateginen tavoite?

Hyvinvointialueen on avattava kokonaisuus: mitkä muutokset ovat taloudellisia, mitkä toiminnallisia, mitä tavoitellaan ja millä mittareilla tuloksia arvioidaan.

Taloudellista tilannetta ei saa käyttää epäsuorana perusteluna, jos päätösten yhteydessä samalla ilmoitetaan, ettei säästöjä tavoitella. Toisaalta talouden vaikutusta ei pidä peittää toiminnallisten perustelujen alle, jos muutokset ovat osa talouden tasapainottamista.

Päättäjillä ja asukkailla on oikeus tietää, mitä kokonaisuutta rakennetaan.

Lehdistötiedote ei ole yhteistyötä

Kunnilla ja hyvinvointialueella on yhteiset asukkaat. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 ja 7 § velvoittavat kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöhön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hyvinvointialuelain 14 § edellyttää neuvotteluja yhteistyöstä, tavoitteista, työnjaosta ja tiedonkulusta.

Sonkajärven kunta on saanut merkittäviä, omaa aluettaan koskevia suunnitelmia tietoonsa julkisesta mediasta samaan aikaan muiden kansalaisten kanssa.

Tämä ei ole hyvän hallinnon mukaista yhteistyötä.

Kunta on otettava mukaan silloin, kun ongelmia määritellään, tavoitteita asetetaan, vaihtoehtoja arvioidaan ja vaikutuksia selvitetään.

Päättäjän on vaadittava kokonaiskuva

Vastuu ratkaisuista kuuluu lopulta hyvinvointialueen luottamushenkilöille. Heidän tehtävänsä ei ole hyväksyä esityksiä automaattisesti. Heidän on varmistettava, että päätöksille on riittävät tiedot, vaikutusarviot ja perustelut. Jos tietoja ei ole, asia on palautettava valmisteluun.

Pohjois-Savon hyvinvointialueen strategiassa luvataan vahvistaa peruspalveluja, parantaa palvelujen saatavuutta ja hoidon jatkuvuutta sekä tuottaa usein tarvittavat palvelut lähellä asukkaita. Strategia nimeää Iisalmen, Kuopion ja Varkauden KYSin keskitettyjen erityistason palvelujen palvelupisteiksi.

Jos käytännön päätökset vievät toiseen suuntaan, päättäjien velvollisuus on kysyä, miksi?

Kyse ei ole vain yhdestä terveysasemasta, hoivayksiköstä, päivystyksestä tai psykiatrisesta osastosta. Kyse on koko Ylä-Savon tulevaisuudesta.

Kunnanhallituksen vaatimus

Sonkajärven kunnanhallitus edellyttää, että ennen päätöksentekoa:

1. Sonkajärven terveysaseman, ikääntyneiden palvelujen sekä Iisalmen päivystyksen ja psykiatristen palvelujen muutokset arvioidaan yhtenä kokonaisuutena.
2. Hyvinvointialue esittää muutosten tavoitteet, vaihtoehdot, vaikutusarviot ja todelliset nettosäästöt.

3. Vaikutukset ensihoitoon, päivystykseen, erikoissairaanhoitoon, psykiatristen potilaiden asemaan, Kelan matkakorvauksiin, kuntiin ja elinkeinoelämään arvioidaan.
4. Sähköhoitojen lopettamisen vaikutukset Iisalmen toimenpideyksikköön, anestesialääkäripalveluihin ja muihin erikoissairaanhoidon toimintoihin selvitetään.
5. Päätösesityksissä osoitetaan, miten ratkaisut toteuttavat hyvinvointialueen strategiaa, kolmen aluekeskuksen mallia ja lainsäädännön vaatimuksia.
6. Muutosten yhteys hyvinvointialueen alijäämään ja talouden tasapainottamisohjelmaan avataan.

Pohjois-Savon taloutta ei vahvisteta purkamalla palveluja alueilta, joilla niitä tarvitaan eniten. Kestävä ratkaisu syntyy vahvasta perusterveydenhuollosta, oikea-aikaisesta hoidosta ja hoivasta sekä toimivasta palveluketjusta.

Vastuu päätöksistä on lopulta hyvinvointialueen luottamushenkilöillä. Luottamushenkilöiden tulee tehdä päätöksensä itsenäisesti puolueettoman ja riippumattoman tiedon perusteella. Vastuu Pohjois- ja Ylä-Savon elinvoimasta kuuluu myös hyvinvointialueen päättäjille.

_____

Otteen oikeaksi todistaa

29.10.2026

Katja Kurtelius Tornberg
pöytäkirjanpitäjä

Jakelu

Pohjois-Savon hyvinvointialue

Päätös on annettu asianosaiselle tiedoksi sähköpostilla, joka on lähetetty 29.10.2026.

Muutoksenhakuohje koskee pykäliä: § 205

Muutoksenhakukielto

Päätökseen, joka koskee vain asian valmistelua tai täytäntöönpanoa, ei saa kuntalain 136 §:n mukaan hakea muutosta.